

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2014

L Aidin – Ardleibhéal

(400 marc)

De hAoine, 13 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 go 5.00

A. Cuir Laidin air seo:-

Nuair a briseadh ar na Gallaigh agus nuair a bhí gach dóchas faoina saoirse bainte díobh, shocraigh Commius go bhfágfadh sé an Ghaill, ag rá go rachadh sé chuig áit a mbeadh sé ag súil leis nach bhfeicfeadh sé Rómhánach riamh arís. Rinne sé iarracht éalú go dtí an cósta in éineacht le roinnt comrádaithe sula bhféadfadh na Rómhánaigh breith air. Nuair a chuala Caesar an méid sin chuir sé an marcshlua amach ar an bpointe le breith air nó chun é a mharú. Theith Commius a thapa agus ab fhéidir leis agus shroich sé calafort áit a raibh longa ordaithe aige le fanacht leis. Thuig sé go raibh sé i riocht an-chontúirteach.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceistanna go léir ina dhiaidh:-

(Scríobhann Cicearó chuig Atacas faoi argóint a raibh sé ina fhinné uirthi idir a dheartháir Quintus agus Pomponia, bean chéile Quintus, ina dteach. Is deirfiúr le hAtacas í Pomponia)

Quo ubi venimus, humanissime Quintus 'Pomponia', inquit, 'tu invita mulieres, ego viros accipiam'. Nihil potuit, mihi quidem ut visum est, dulcius non solum cum verbis sed etiam animo ac vultu. At Pomponia, audientibus nobis, 'ego ipsa,' inquit, 'hic sum hospita'. Id autem dixit, ut opinor, quod servus Staius antecesserat ut prandium nobis pararet. Tum Quintus mihi, 'en', inquit, 'haec ego patior cotidie'. Fortasse tu, Attice, dices, 'quid, rogo, istuc erat?' magnum; quod me ipsum commoverat, sic absurde et aspere verbis vultuque Pomponia responderat. Dissimulavi dolorem. Discubimus omnes praeter Pomponiam cui tamen Quintus cibum de mensa misit. Illa reiecit. Quid multa? Nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi visum est.

Haec ad te scripsi fortasse pluribus quam necesse fuit ut videres tuas quoque esse partes instituendi et monendi.

hospita: aoi, cuairteoir. opinor: creidim. prandium: lón. magnum: 'scéal mór'.
discumbo: luím siar ag an mbord. partes: ról.

- (i) Nuair a shroich siad an teach, cad a dúirt Quintus le Pomponia? (8)
- (ii) Conas mar a bhí iompar Quintus i leith Pomponia, dar le Cicearó? (8)
- (iii) Conas a d'fhreagair Pomponia? (4)
- (iv) Cad ba chúis le múisiam Pomponia, i dtuairim Chicearó? (6)
- (v) Cad a dúirt Quintus le Cicearó ansin? (6)
- (vi) Tabhair **dhá** chúis ar cheap Cicearó gur 'scéal mór' (magnum) a bhí san eachtra? (10)
- (vii) Conas mar a rinne Quintus iarracht Pomponia a shuaimhniú? (6)
- (viii) Conas mar a d'fhreagair Pomponia dó? (4)
- (ix) Cén dearcadh a bhí ag Cicearó ar iompar Quintus agus Pomponia **araon** san abairt deiridh in alt a haon? (8)
- (x) Cén fáth a ndeir Cicearó gur scríobh sé níos mós sonraí chuig Atacas faoin eipeasóid seo ná ba ghá, b'fhéidir? (8)
- (xi) Cad é do thuairim faoi Chicearó ón léamh atá déanta agat ar an litir seo? (7)

2. Cuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn **A** agus ar shliocht **amháin** as Roinn **B**:

[130]

A. (i) (*Tá Pallas tar éis bháis sa chath; socraíonn Aenéas sochraid fhial fhlaithiúil dó*)

haec ubi deflevit, tolli miserabile corpus
imperat, et toto lectos ex agmine mittit
mille viros qui supremum comitentur honorem,
intersintque patris lacrimis; solacia luctus
exigua ingentis, misero sed debita patri.
tunc geminas vestes auroque ostroque rigentes
extulit Aeneas quas illi laeta laborum
ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
fecerat, et tenui telas discreverat auro.
harum unam iuveni supremum maestus honorem
induit, arsurasque comas obnubit amictu.

Veirgil (65)

defleo: briseann an gol orm faoi. lectus: roghnaithe. solacium: sólás.
exiguus: beag. ostrum: dathú corcra. rigens: righin. tela: snáithe.
discerno: fím ina chéile. obnubo: clúdaím. amictus: clóca.

NÓ

A. (ii) (*Déanann Cailíopsó iarracht cosc a chur ar Uiliséas a tír a fhágáil*)

ah quotiens illum doluit properare Calypso
remigioque aptas esse negavit aquas!
haec Troiae casus iterumque iterumque rogabat;
ille referre aliter saepe solebat idem.
litore constiterant: illic quoque pulchra Calypso
exigit Odrysi fata cruenta ducis.
ille levi virga (virgam nam forte tenebat),
quod rogat, in spisso litore pingit opus.
'haec' inquit 'Troia est,' (muros in litore fecit)
'hic tibi sit Simois: haec mea castra puta.'...
pluraque pingebat, subitus cum Pergama fluctus
abstulit et Rhesi cum duce castra suo.

Óivid (65)

remigium: rámháocht. haec: i.e. Cailíopsó. aliter: go héagsúil. exigo: fiafraím.
Odrysi ... ducis: ceannaire na Tráicia, Rhesus. spissus: daingean, comhdhlúth.
pingo: tarraingím, péinteálaim. opus: a chuid gaiscí, éachtaí.
Pergama (Tuiseal Cuspóireach): An Traí.

B. (i) (*An fhreagairt a tugadh sa Róimh tar éis Cannae*)

P. Furius Philus et M. Pomponius praetores senatum in Curiam Hostiliam vocaverunt, ut de urbis custodia consulerent; neque enim dubitabant deletis exercitibus hostem ad oppugnandam Romam, quod unum opus belli restaret, venturum esse. In quibus malis cladibus, et ingentibus et ignotis, ne Romani concilium non idoneum expedirent neque clamor lamentantium mulierum obstreperet, tum Q. Fabius Maximus censuit equites expeditos et Appia et Latina via mittendos esse, qui obvios percunctando referant, quae fortuna consulum atque exercituum sit et, ubi eae copiae sint; quo Hannibal post proelium se contulerit, quid paret, quid agat acturusque sit.

Livias (65)

resto: fanaim. expedio: ullmhaím. obstrepere: callán a dhéanamh. percunctator: ceistím.

NÓ

- B. (ii) (*Scríobhann Sallaistias ar an gclaonadh nádúrtha i ndaoine dúchas an ainmhí a shárú*)

Necesse est omnibus hominibus, qui student praestare ceteris animalibus, summa ope niti ne vitam silentio transeant veluti pecora, quae natura prona atque ventri oboedientia fecit. Sed nostra omnis vis in animo et corpore sita est; animi imperio magisquam corporis servitio utimur; alterum nobis cum deis, alterum cum animalibus commune est. Quo mihi rectius videtur ingeni quam virium opibus gloriam quaerere et, quoniam vita ipsa qua fruimur brevis est, memoriam huius vitae quam maxime longam efficere. Nam divitiarum et formae gloria fluxa et fragilis est, virtus clara aeternaque creditur. Sed diu magnum inter mortales certamen fuit, utrum vi corporis an virtute animi milites magis uterentur.

Sallaistias (65)

praesto: táim os cionn. ops: iarracht. nitor: déanam iarracht. pronus: táir, suarach.
venter: bolg, goile. oboediens: géilliúil. servitium: sclábhaíocht.
ingenium: carachtar. vis: neart brúidiúil. fluxus: sealadach, neamhbhuan.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

- (i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Inter haec Hannibal ad Anienem fluvium tria milia passuum ab urbe castra admovit. Ibi stative positus ipse cum duobus milibus equitum ad portam Collinam usque ad Herculis templum est progressus atque, unde proxime poterat, moenia situmque urbis obequitans contemplabatur. Id eum tam licenter atque otiose facere Flacco indignum visum est; itaque immisit equites summoerique atque in castra redigi hostium equitatum iussit. Cum commissum proelium esset, consules transfugas Numidarum, qui tum in Aventino ad mille et ducenti erant, media urbe transire Esquilias iusserunt, nullos aptiores inter convalles tectaue hortorum et sepulcra et cavas undique vias ad pugnandum futuros rati. Quos cum ex arce Capitolioque clivo Publicio in equis decurrentes quidam vidissent, captum Aventinum conclamaverunt. Ea res tantum tumultum ac fugam praebuit ut, nisi castra Punica extra urbem fuissent, effusura se omnis pavida multitudo fuerit, tunc in domos atque in tecta refugiebant, vagosque in viis suos pro hostibus lapidibus telisque incessebant.

Livias

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):-

(30)

- (a) Déan cur síos achomair ar léigear Capua.
- (b) Cuireadh i gcéill do mhuintir na Róimhe gur bhain bunús diaga le Scipio. Mínigh cén fáth ar tharla gur chreid siad é seo.
- (c) Scríobh nótaí ar **trí cinn ar bith** díobh seo a leanas:
Vibius Virrius; Loesius; Marcus Marcellus; aedes Bellona.
- (d) Cén tionchar a d'imir na heachtraí i Leabhar XXVI ar an gcogadh idir an Róimh agus an Chartaig?
- (e) Bunaithe ar an léamh atá déanta agat ar Leabhar XXVI, conas a d'éirigh le Livias insint na n-eachtraí a dhéanamh drámata, i do thuairim? Déan tagairt do shamplaí ar leith i do fhreagra.

B.

- (i) Cuir Gaeilge air seo:- (60)

di, quibus imperium est animarum, umbraeque silentes
et Chaos et Phlegethon, loca nocte tacentia late,
sit mihi fas audita loqui; sit numine vestro
pandere res alta terra et caligine mersas.
ibant obscuri sola sub nocte per umbram
perque domos Ditis vacuas et inania regna;
quale per incertam lunam sub luce maligna
est iter in silvis, ubi caelum condidit umbra
Iuppiter, et rebus nox abstulit atra colorem.
vestibulum ante ipsum primisque in faucibus Orci
Luctus et ultrices posuere cubilia Curae,
pallentesque habitant Morbi tristisque Senectus,
et Metus et malesuada Fames ac turpis Egestas,
terribiles visu formae, Letumque Labosque.

Veirgil

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):- (30)

- (a) Déan cur síos achomair ar an deasghnáth a rinne Aeinéas agus an tSibille díreach roimh an sliocht thuas.
- (b) Is éard atá sna chéad cheithre líne sa sliocht thuas ná ‘achainí’ a rinne Veirgil féin. Cén aidhm a bhí leis an achainí seo?
- (c) Scríobh nótaí ar **thrí cinn ar bith** díobh seo a leanas:
an tSibille; Palinurus; an Chraobh Órga; Misenus; aibhneacha Háidéas.
- (d) Cén fhianaise a fuair tú i Leabhar VI den *Aeinéid* gur chreid Veirgil sa choincheap maidir le luach saothair agus pionós sa saol atá le teacht?
- (e) An aontaíonn tú gur éacht i bhfilíocht eipiciúil Veirgil é Leabhar VI? Déan tagairt don téacs mar thacaíocht le do fhreagra.

4. (i) Freagair (a) nó (b):- [30]

- (a) Míniú foirmeacha na mbriathra *redeat* agus *paratos*, agus tuiseal *eruptioni* sa sliocht a leanas:
Si redeat Capuam bellumque omne eo vertat, et se et Campanos paratos eruptioni fore.

- (b) Míniú foirmeacha na mbriathra *manda* agus *volent* agus tuiseal *foliis* sa sliocht a leanas:
foliis tantum ne carmina manda,
ne turbata volent rapidis ludibria ventis. (10)

- (ii) Luaigh príomhranna **trí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas: (10)
iuvo, rumpo, experior, inicio, augeo.

- (iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí: (10)
saepius ventis agitator ingens

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** ar a laghad as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):- **[75]**

A.

- (i) Déan cur síos ar na leasuithe sóisialta agus reiligiúnacha a thug Ágastas isteach le linn a réimis. Déan meastóireacht ar an gcaoi ar éirigh le ceann **amháin** ar bith de na leasuithe seo.
- (ii) Scríobh breac-chuntas ar 'Bliain an Cheathrar Impirí', AD 69. Cé chomh mór is a thaispeánann eachtraí na bliana sin an foréigean a bhain le saol poiblí na Róimhe?
- (iii) "Bhí Tráian ar dhuine de na himpirí ba mhó ar fad agus le linn a réimis bhí síocháin agus rath sa bhaile agus forleathnú thar lear." (Meagher)

Déan plé ar an ráiteas seo maidir le réimeas Thráian.

B.

- (i) Tabhair cuntas ar shaol agus ar shaothar Catullus **nó** Óivid. Cé chomh mór is a d'imir saol pearsanta an údair a roghnaigh tú tionchar ar a scríbhneoireacht?
- (ii) Déan plé ar thábhacht na n-uiscerianta Rómhánacha. Déan tagairt i do fhreagra dá dtábhacht ailtireachta, innealtóireachta agus sóisialta.
- (iii) Breathnaigh ar na Fótagraif **A**, **B** agus **C** thíos agus freagair **dhá** cheann ar bith de na ceisteanna seo a leanas:-
 - (a) I bhFótagraf **A** taispeántar bloc *insulae*, foirgnimh árasán Rómhánacha. Déan trácht ar oiriúnacht nó ar neamhoiriúnacht tithíocht dá leithéid sa Róimh. Cad iad na buntáistí agus na míbhuntáistí a bhain le cónaí i bhfoirgnimh dá leithéid?
 - (b) Taispeántar saothar múrealaíne as Poimpé i bhFótagraf **B**. Déan trácht ar an úsáid a bhain na Rómhánaigh as múrealaín. Cad iad na tréithe a bhain le saothar múrealaíne dá leithéid? Déan tagairt d'Fhótagraf **B** i do fhreagra.
 - (c) Taispeántar cuid de bhóthar Rómhánach sa Bhreatain i bhFótagraf **C**. Déan cur síos ar an gcaoi ar tógadh bóithre dá leithéid. Cé chomh mór is a d'éascaigh siad forleathnú na himpireachta?

A

Íomhánna Google

B

<http://thouarthistory.blogspot.ie/2009/04/four-styles-of-roman-wall-paintings.html>

C

Íomhánna Google

Leathanach Bán